

VIKINGAKÄRLEK

En berättelse om hur Vikingamannen och Vikingakvinnan träffades efter en resa runt hela jorden som varade i 130 år.

SAMLARKNIVEN – EN ARTIKELSERIE AV ANDERS HALLDÉN,

Vi börjar vår resa på 1880-talet i Eskilstuna hos Alfred Norrström på Nygatan 44, knivarnas fader och skapare. Alfred, som var en av 30 - 40 knivtillverkare i Eskilstuna, var vad vi vet ensam om att tillverka knivar med skulpterade skaft. Av stämpeln framgår att han skapade kvinnan före mannen, var har jag hört detta förut!?

Någon gång i tiden reser mannen till England och kvinnan utvandrade till Amerika. År 2010, över ett århundrade senare, återförenas de två i en liten by utanför Jönköping som heter Angerdshestra. Betrakta dem och se deras utstrålning och äktenskapstycke. De är båda lika stora och vi som kan vår historia vet att på vikingatiden ansågs kvinnan vara jämbördig med mannen. Vikingamannens kropp är dekorerad med runslingor medan vikingakvinnans har vackra blomslingor av akantuskaraktär.

Hur hamnade de bägge två då i Angerdshestra? Kvinnan ägdes av en amerikansk knivsamlare specialiserad på knivar från Kauhava som hade vänligheten att i somras sälja henne till undertecknad och någon månad senare dyker vikingamannen upp på eBay i England. Efter hård budgivning hamnade han efter 130 år hos sin kvinna! Lite speciellt är det att det var Internet som förde dem samman.

Fabrikör Carl Alfred Norrström

1851 fick Carl Alfred Norrström (stämplade Alfred Norrström) tillstånd att ”biwista exposition” i London, (världsutställningen), kanske fick han inspiration där, för året därefter startade han sin verkstad i Eskilstuna med en arbetare och tre lärlingar på gård N:o 179, Nygatan 44.

Norrström (1828-1902) köpte fastigheten 1864 och blev kvar där under hela sin produktiva tid. Alfred tillverkade jaktdolkar och slidknivar. Enligt oss samlare är de av allra högsta kvalitet. Norrström var en dynamisk herre som redan 1875 anskaffade en ångmaskin på två hästkrafter för att driva sina maskiner, troligen hammare och slipmaskin.

En bit in på 1860-talet så började Bessemerstål säljas av Sandviken. Bessemerstål var en metod att genom att blåsa in luft i smält tackjärn få fram stål av hög kvalitet. Norrström förstod fördelen med detta och köpte Sandviksstål till sin tillverkning, han lade till och med till namnet Bessemer Stål till sin firmastämpel. Norrström använde tre olika stämplor och detta ger möjlighet att se om

kniven är från tidig eller sen tillverkning. Tyvärr finns ingen specifik datering på dem. Stämplarna var:

1) Alfred Norrström
Eskilstuna | 2) ALFRED
NORRSTRÖM
ESKILSTUNA | 3) ALFR. NORRSTRÖM
ESKILSTUNA
BESSEMER
STÅL |
|-----------------------------------|--------------------------------------|--|

Bladet och slidan till fru vikingakniv är stämplat som nummer två, medan mannens stämplat är lika med nummer tre.

I fabriken tillverkades lite mer än jakt dolkar och slidknivar.

I ett protokoll från Eskilstunas kommun, 1880, som jag fann på nätet, kan man läsa att: *"Fabriksidkaren Alfred Norrströms anbud till Komitén, att för ett pris af 500 kronor, inom 2 månader efter beställning, för sådant ändamål leverera ett skrifttyg, en brefpress och en pappersknif enligt ritningar."*

Man får utgå från att det var till flera kommunanställda eftersom 500 kr var otroligt mycket pengar på 1800-talet.

1889 slutade Alfred Norrström elda i sin ångpanna och stängde dörrarna till sin fabrik för "Knifsmedshandtering" för gott. Vi som samlar är lite glada för det, för har man lyckats få tag i en kniv stämplat Alfred Norrström Eskilstuna så vet man att den är från 1889 eller tidigare. 61 år gammal flyttade han då till Hedvig Elenora församling i Stockholm där han avled 1902.

Eskilstuna fabriksstaden

1771 skriver Gustav III under en handling som omskapade Eskilstuna till fristad, d.v.s. med möjlighet för envar att starta tillverkning utan inblandning av staten (skatt) eller skråna. Meningen var att få igång klensmide av vapen, lås och knivar. Detta lockade utländsk kunnig arbetskraft till staden, valloner, som startade upp mindre verkstäder. Staden byggde till och med ett stort stenhus i tre våningar med inbyggt vattenkraftverk och där kunde man hyra små verkstäder med tillgång till mekanisk kraft. Antalet knivtillverkare ökade och i slutet av 1800-talet var man 55 stycken. 1950 fanns det fortfarande kvar ett 20-tal knivtillverkande fabriker. 2007 avvecklades Knivsmeden HB och 2009 flyttade EKA sin tillverkning till Portugal och Kina, därmed är sagan all för knivstaden Eskilstuna. Vill du se något av det som svunnit kan du göra ett besök hos Jan-Peter Hammar i den Bergska smedjan i Rademacherreservatet i Eskilstuna.

Jag har tidigare skrivit om Eskilstuna Museums obefintliga intresse att visa upp stadens unika historia av knivtillverkning. Knivarna är kända i hela världen och museet har en stor knivsamlning efter Marmér. Jag har på nytt kontaktat museet om eventuellt framtida knivutställningar och fått som svar av utställningsansvarig att det inte finns planer på någon utställning.

Samla Eskilstunaknivar

Först lite om vikingaknivarna. Mannens vikingaslida har kvar flera fält som visar att den varit försilvrad, bägge slidorna har invändigt varit fodrade med rött tunt skinn eller vaxliknande duk, den som syns på bild har jag själv satt in. Kvinnans knivblad är något för kort och har en gammal omslipning av spetsen. Bladet är rakt medan mannens är svängt. Slidorna är tillverkade i nysilverplåt och skaften i ebenholz, bladen i homogent kolstål. Parerstängen, eller parerskyddet, är gjutna och ser

Skaften i ebenholz är vackert utskurna med runslingor och akantusslingor

Carl Alfred Norrström använde tre olika stämplat och av dessa kan man se om kniven är från tidig eller sen tillverkning. Den övre, vikingakvinnan, är stämplat med nr 2 och den undre, vikingamannen, har stämpel nr 3

nästan lika ut på alla Eskilstunaknivar under 50 års tillverkning, stängerna är förbundna med en platta eller ring som fungerar som mellanlägg mellan blad och skaft. Knivarna är 25 cm långa och i slidan är ekipaget 27,5 cm.

Dekorationen med runslingor och akantusslingor hör till intresset och inspirationen av fornnordisk historia som gällde under 1850 - 1890, man lånade ur det historiska formförrådet för att nå ett konstnärligt uttryck.

Arne Marmér som skrivit den kända boken, eller knivbibeln som vi samlare kallar den, "Knivar från Eskilstuna", har skrivit följande om vikingakniven: *"Dessa vikingaknivar är mycket vackra och är synnerligen åtråvärda bland samlare."* Han valde också att ha med en sådan kniv på bokens framsida. Att Norrström dessutom tillverkade en vikingakvinna står det inget om och jag har aldrig i samlarkretsar hört talas om en sådan, den är ovanligt sällsynt alltså. I höstas såldes det en kniv på amerikanska eBay för 710 dollar, cirka 5 000 kr, men säljaren vägrade skicka utanför USA, något som drog ner konkurrensen och därmed priset.

Är du intresserad av vår knivhistoria så rekommenderar jag dej att skaffa boken. Tyvärr gick Arne bort alldeles för tidigt, han var dessutom på god väg att skriva en bok om rakknivar tillverkade i Eskilstuna, ytterligare en av stadens världsberömda produkter. Boken går att få tag i på antikvariat eller hos Arnes änka, Birgit, som fortfarande har böcker att sälja. Maila mig så kan jag vidarebefodra kontakten.

För övrigt finns det mycket gott om knivar tillverkade i Eskilstuna på marknaden, sparade för eftervärlden. Slidkniven med smalt blad, ofta svängt, ofta dubbelslipat som dolk, för det mesta med parerstång och med plåtslide är väl inte direkt knivtypen man tar med ut i skogen eller använder i snickeboa. Knivmodellen är mer tillverkad för att samlas och till lyst, på 1800-talet för att hänga på sig när man bar uniform. Hänget, som nästan alltid saknas, är gjort för att fästas på en knapp, västknappen eller hängsleknappen. Vanliga skador på knivarna är att slidfodret och som sagt hänget saknas. Slidan är tillverkad i två halvor som är sammanlödda, här skall man se upp med sprickor, parerstången har ofta tryckt isär halvorna. Går inte kniven ner ordentligt i slidan så brukar det bero på att slidfodret ligger nedtryckt i botten.

Slidknivar tillverkade i början av 1900-talet, med enkel plåtslide och skaft av ebenholz kan kosta 300 - 600 kr, alltså ett mycket lågt pris för en 100 år gammal kniv i bra skick, en kniv från vår svenska knivhistoria. Exklusiva Eskilstunaknivar kan kosta uppåt 10 000 kr. Nyligen såldes en förnämlig jaktkniv tillverkad av Pontus Holmberg (1876-1960) på eBay för 15 000 kr. På Tradera finns nästan varje vecka äldre slidknivar och en tämligen stor mängd penn- och fickknivar från Eskilstuna ute till försäljning.

På min hemsida, www.cultur.nu/knivar finns bilder med information på över 500 Eskilstunaknivar. Har du frågor/synpunkter maila mej på anders@cultur.nu

Källa, Knivar från Eskilstuna av Arne Marmér.

Foto Vikingakärlek: Bob Tunlind